

Djurägarens upplevelser i samband med avlivning av hund

The owner's experiences of euthanasia of dogs

Freja Lund-Nyberg och Cornelia Torkelsson

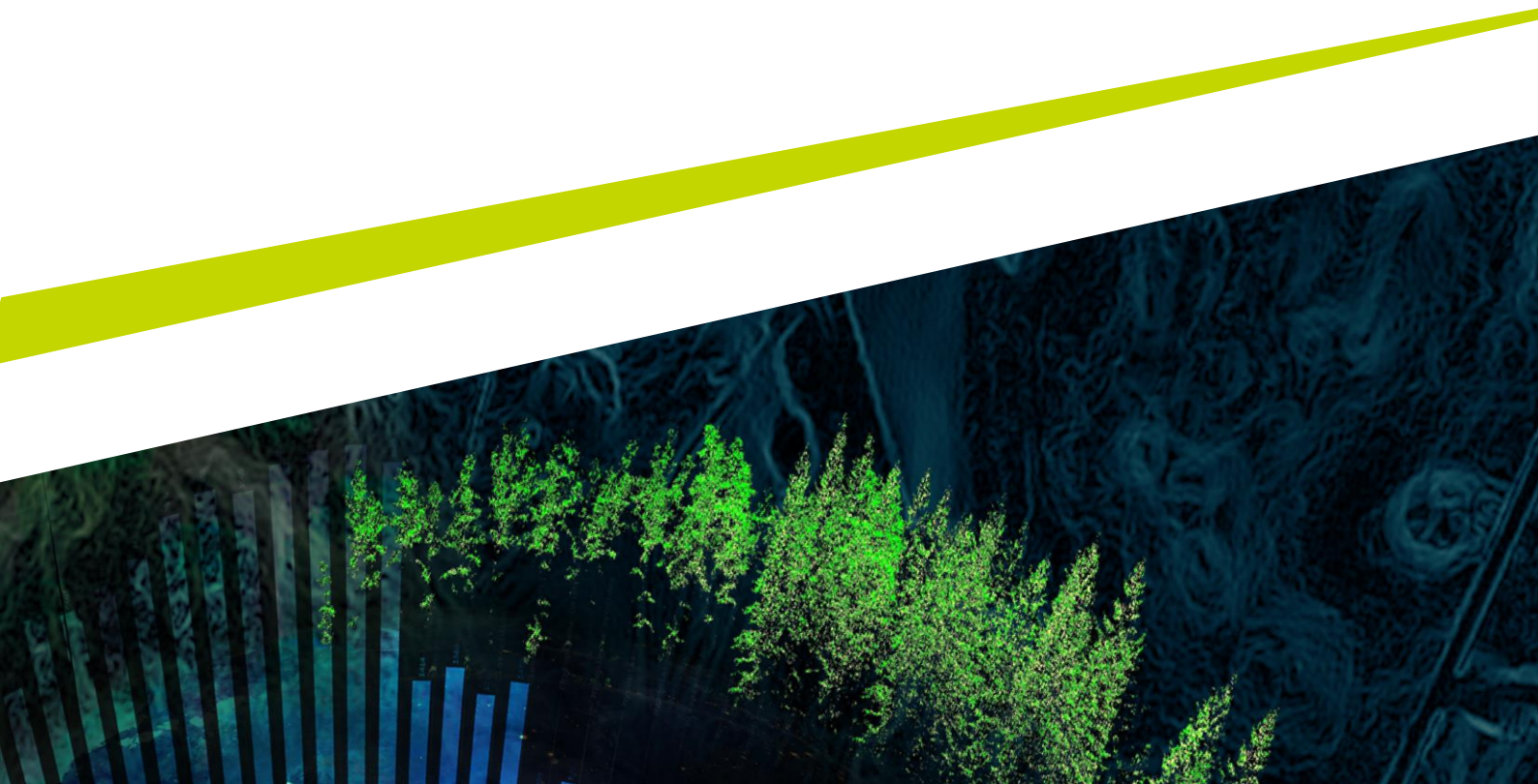
Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för kliniska vetenskaper

Djursjukskötprogrammet

Uppsala år 2021

Djurägarens upplevelser i samband med avlivning av hund

The owner's experiences of euthanasia of dogs

Freja Lund-Nyberg och Cornelia Torkelsson

Handledare:	Elin Svonni, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för kliniska vetenskaper
Examinator:	Lisa Ekman, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för kliniska vetenskaper
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i djuromvårdnad
Kurskod:	EX0994
Program/utbildning:	Djursjukskötprogrammet
Kursansvarig inst.:	Institutionen för kliniska vetenskaper, avdelningen för djuromvårdnad
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2021
Omslagsbild:	SLU
Nyckelord:	animal, animal health professional, canine, communication, dog, euthanasia, experience, grief, pet owner

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för kliniska vetenskaper

Avdelningen för djuromvårdnad

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Sammanfattning

Att avliva sitt djur är ett beslut som många djurägare en dag kommer att behöva ta, hur ont det än gör. Med anledning av denna svåra stund är det av största vikt att det görs på rätt sätt samt att hänsyn tas till djurägarens önsknings för att göra upplevelsen, trots ändamålet, så bra som möjligt. För att möjliggöra detta krävs kunskap kring de upplevelser djurägare har från avlivningar de närvarat vid.

Detta kandidatabete gjordes med anledning av den bristande kunskap som finns gällande djurägares upplevelser i samband med avlivning av hund. Syftet avsåg att skapa en bild av dessa upplevelser och känslor, och på vilket sätt man som djurhälsopersonal kan påverka dessa. Studien består av en litteraturstudie och en enkätstudie, vilken skickades ut i 30 hundgrupper på sociala medier. De enkäter som var ofullständiga, rörde sig om andra djurslag än hund samt de enkäter där djurägaren inte närvarat vid avlivning exkluderades, vilket resulterade i 977 användbara enkäter. Frågorna utformades för att bilda en uppfattning om hur djurägare upplevt hela processen från bokning av avlivning till omhändertagande av kroppen efteråt, samt hur stor roll personalen hade i dessa upplevelser.

Med förväntningarna att majoriteten utav enkäterna skulle redogöra för specifika negativa händelser, pekar studiens resultat på att majoriteten av respondenterna har, förutom sorgen från förlusten av sin hund, överhängande positiva upplevelser från hela processen. Upplevelserna i samband med avlivningstillfället varierade mellan respondenterna, där sorg, tomhet och förtvivlan var de mest förekommande. Något som uppmärksammade författarna var att 83 % av respondenterna inte blev erbjudna någon form av stöd/kontakt efter avlivningen vilket studien antyder att det finns ett behov av. Av de negativa upplevelserna som uppdagas i enkäterna visar många av dem på ett samband med bristande kommunikation. Eftersom kommunikation och interaktion med djurägaren är en grundläggande aspekt inom djurhälsovården, kan en förbättring av detta resultera i en förbättring av vården som tillfredsställer alla parter.

Nyckelord: avlivning, djur, djurhälsopersonal, djurägare, hund, kommunikation, sorg, upplevelse

Abstract

To let a beloved animal go is a decision that a lot of pet owners one day will have to make, no matter how bad it hurts. Due to this difficult time, it is of the utmost importance that it is done in the right way and that the pet owner's wishes are taken into account in order to make the experience, despite the purpose, as good as possible. To make this possible, knowledge is required about the experiences pet owners actually carry from the euthanasia they have attended.

This bachelor thesis was done due to the lack of knowledge that exists regarding pet owner's experiences in connection with euthanasia of a dog. The aim was to create an image of these experiences and feelings, and in what way you as an animal health professional can influence these. The study consists of a literature study and a survey which was sent out in 30 dog groups on social media. Incomplete survey responses, surveys concerned animals other than dogs and surveys where the pet owner was not present during the euthanasia were excluded, which resulted in 977 useful surveys. The questions were formulated in such a way as to find out how pet owners experienced the entire process from booking the euthanasia to how the body was taken care of afterwards, and how much the animal health professionals affected these experiences.

With the expectation that the majority of the surveys would report on specific negative situations, the results of the study indicate that the majority of the respondents have, in addition to the grief from the loss of their dog, imminent positive experiences from the entire process. The experienced emotions in connection with the euthanasia varied among the owners, with grief, emptiness and despair being the most common. Something that drew the authors' attention was that a total of 83 % of the respondents hadn't been offered any form of support/contact following the euthanasia, which the present study also suggest is a need. Of the negative experiences discovered in the surveys, many of them show a connection with a lack of communication. Since communication and interaction with the pet owner is a fundamental aspect of animal health care, improved communication skills can with good opportunities result in an improvement of the animal health care that satisfies all parts.

Keywords: animal, animal health professional, canine, communication, dog, euthanasia, experience, grief, pet owner

Innehållsförteckning

Figurförteckning.....	8
1. Inledning	9
1.1. Syfte	10
1.2. Frågeställningar	10
2. Bakgrund	11
2.1. Bandet mellan människa och hund	11
2.2. Avlivning.....	12
2.3. Djurhälsopersonalens betydelse och inverkan vid avlivning	12
3. Material och metod.....	14
3.1. Litteraturstudie	14
3.2. Utformning av enkät	14
3.3. Enkät distribuering.....	15
3.4. Sammanställning av data	15
4. Resultat.....	16
5. Diskussion	23
5.1. Metoddiskussion	23
5.2. Resultatdiskussion.....	25
5.3. Konklusion.....	34

Figurförteckning

Figur 1. Orsak till att respondenternas hundar avlivades.....	16
Figur 2. Respondenternas svarsfördelning gällande speciella rutiner på kliniken i samband med avlivning.	18
Figur 3. Fördelningen av eventuella komplikationer/oväntade händelser respondenterna upplevde i samband med avlivning.....	19
Figur 4. Fördelningen av respondenternas upplevelser i samband med avlivning.	20

1. Inledning

Hunden blev det första tama däggdjuret och har interagerat med människor i tusentals år (Freedman & Wayne 2017). Domesticeringen inträffade i två huvudfaser; den inledande domesticeringen av gråvarg till primärhund, och den efterföljande utvecklingen av dessa inhemska hundar till olika moderna raser. Denna långvariga relation mellan hund och människa har genererat en mycket närmre relation än med något annat tamt djurslag (Ostrander et al. 2017).

Det är på grund av de här starka banden som avskedet vid livets slut kan vara så emotionellt påfrestande som det många gånger är. Förlusten av sin hund kan i vissa fall leda till en kraftig sorg som kan jämföras med förlusten av en människa. Då hundens livslängd är avsevärt kortare än människans får många djurägare uppleva flera förluster under sin livstid (Planchon et al. 2002). I en undersökning där 250 par redogjorde för upplevelsen av förlusten av sina husdjur hade cirka hälften av kvinnorna och mer än en fjärdedel av männen svarat att de var "ganska" eller "extremt" upprörda över förlusten av sitt husdjur. För männen i studien kunde förlusten jämföras med förlusten av en nära vän, och för kvinnorna var den likvärdig med att förlora kontakten med sina barn (Gage & Holcomb 1991). Olikt sorgarbetet efter en människas bortgång, kan förlusten av ett husdjur i dagens samhälle sakna social acceptans, erkännande och stöd (Matte et al. 2020). Det kan resultera i att sörjande djurägare kan känna sig missförstådda, isolerade samt att de hamnar i ytterligare komplicerade former av sorg (Doka 2002).

Djurhälsopersonal har för djurägaren en väldigt stor och betydande roll innan, under och efter avlivningen och kan både förstärka och lindra sorgen som upplevs. Nuvarande forskning tyder på att många inom djurhälsopersonalen kan känna sig oförberedda eller osäkra på hur de på bästa sätt ska kommunicera och bemöta djurägarna under avlivningsprocessen (Dickinson et al. 2011). Studier har dessutom visat på att veterinärstudenter upplever avlivningen av ett djur där de varit delaktiga i behandlingen som ett av de mest stressfulla momenten under sin utbildning (Martin et al. 2004).

Den akuta sorgen och känslorna av skuld och ånger som ofta kopplas till beslutet att avliva sitt djur kan mildras genom ett korrekt bemötande av djurhälsopersonalen under avlivningsprocessen (Adams et al. 1999). Trots detta är uppdaterad forskningsbaserad information angående på vilket sätt välmående hundägare påverkas av sin hunds bortgång bristfällig. Lite är känt om vilka känslor och beteenden dessa djurägare går igenom under avlivningsprocessen (Tzivian et al. 2014). Dessa studier samt vikten av god kommunikation mellan djurägare och djurhälsopersonal visar att det behövs mer kunskap inom området, och ligger således till grund för detta arbete. Arbetet skrivs för en kandidatexamen inom djuromvårdnad vid Sveriges lantbruksuniversitet.

1.1. Syfte

Syftet med arbetet är att skapa en bild av djurägarens upplevelser och känslor vid avlivning av hund samt hur bemötandet från djurhälsopersonal i samband med avlivning upplevs.

1.2. Frågeställningar

- ❖ Vilka är djurägares upplevelser vid avlivning av hund?
- ❖ Hur upplever djurägare bemötandet från djurhälsopersonal under avlivning av hund?
- ❖ Hur kan djurhälsopersonal påverka djurägares upplevelser vid avlivning av hund?

2. Bakgrund

2.1. Bandet mellan människa och hund

I antiken och i kulturer världen över har hundar respekterats som väsentliga följeslagare för människors överlevnad, hälsa och läkning (Walsh 2009). Domesticeringen och socialiseringen av djur var en interaktiv process av ömsesidigt samarbete och samevolution som grundade sig i ett gemensamt behov av tak över huvudet, mat och skydd. Arkeologiska bevis avslöjar att för över 14 000 år sedan levde domesticerade vargar, hundars förfäder, i bosättningar tillsammans med människor (Serpell 1996).

Ett starkt band har med tiden utvecklats mellan hund och människa trots att hundens initiala funktion är något oklar. Det har genom studier visats att hunden besitter en stor kognitiv kapacitet och har en del intellektuella förmågor såsom problemlösande, beslutsfattande och förståelse. Hunden har även en större förmåga att förstå och tolka människans signaler än vad andra djur har. Även nära släktingar till oss så som schimpanser inkluderat (Tomasello et al. 1997; Hare & Tomasello 1999).

En neuropeptid som har en betydande roll i relationer är oxytocin. Oxytocin frisätts vid specifika stimuli så som digivning, förlossning samt vid beröring. Hormonet produceras i flera olika neuron i hjärnan för att sedan transporteras till hypofysen där det frisätts i cirkulationen. Oxytocin spelar även en viktig roll i anknytningen mellan individer, som t.ex. mellan moder och barn eller i parrelationer (Carter, 1998; Uvnäs-Moberg et al. 2005; Uvnäs-Moberg 1997). Flera studier har undersökt kopplingen mellan oxytocin och bandet mellan hund och människa. Vid interaktion tyder mycket på att oxytocinnivåerna i kroppen ökar hos både hund och människa. Faktorer som kan påverka ökningen är positiva känslöförmågor (kärlek och tillgivenhet) samt fysisk kontakt mellan ägare och hund (Handlin et al. 2011).

Nu för tiden används hundar i en rad olika sammanhang där deras lyhördhet och observans på människan utnyttjas, exempelvis inom säkerhetsbranschen, förflyttande av boskap och genom att assistera människor med funktionsnedsättning (Payne et al. 2015). Relationen mellan hund och människa förmodas involvera en anknytning liknande banden som karaktäriserar relationen mellan vårdnadshavare och spädbarn (Serpell 1996). Husdjur kan möta många människors centrala psykosociala behov och berika deras liv. De ger välbehag och avkoppling, djup tillgivenhet samt en betryggande kontinuitet i våra liv (Walsh

2009). Som Walsh (2009, s. 476) beskrev det: *“Bonds with companion animals may not be our whole lives, but they can make our lives whole.”*

2.2. Avlivning

Målet vid avlivning är alltid att minimera smärta, ångest och negativ effekt hos djuret. När beslutet om avlivning har fattats av djurägaren, är det veterinärens ansvar att säkerställa att avlivningsprocessen utförs med högsta möjliga grad av respekt och med en betoning på att processen ska vara så smärt- och ångestfri som möjligt. Den valda avlivningsmetoden bör resultera i en snabb medvetandeförlust följt av hjärt- eller respirationsstopp, och slutligen en förlust av hjärnfunktion (AVMA Panel 2020).

För att avlivningsögonblicket ska vara smärt- och ångestfritt bör medvetandeförlust ske innan förlust av motorisk aktivitet (muskelrörelse). Likväl kan inte förlust av motorisk aktivitet likställas med medvetandeförlust och frånvaro av ångest. Läkemedel som inducerar muskelparalys utan medvetandeförlust är således inte godkända att använda som enda premedicinering (AVMA Panel 2001). Premedicinering med avsikt att verka ångestdämpande och smärtreducerande, inducera trötthet för att underlätta kanylläggning, och för att reducera rörelse efter avlivning (muskelryckningar, agonala suckar etc.) uppmuntras starkt för att reducera stress hos djuret och öka säkerheten hos personal (AVMA Panel 2020).

Läkemedel avsedda för avlivning orsakar död genom tre grundläggande mekanismer: 1) hypoxi, direkt eller indirekt; 2) direkt depression av neuroner som är nödvändiga för livsfunktion; och 3) fysiskt avbrott av hjärnans aktivitet och förstörelse av neuroner som är nödvändiga för liv (AVMA Panel 2020). Med dessa tre grundläggande mekanismer i åtanke bör ansträngningar riktas mot att utbilda involverad djurhälsopersonal. Det är även av betydelse att uppnå teknisk kunskap och förfina tillämpningen av redan befintliga metoder (Meyer & Morrow 2004 se AVMA Panel 2020).

2.3. Djurhälsopersonalens betydelse och inverkan vid avlivning

Att vända sig till en djursjukskötare för vägledning, tröst och uppmuntran innan, under eller efter avlivningsögonblicket kan ligga i djurägarens intresse. Åtskilliga djurägare anser djursjukskötare vara lättare att ta kontakt med än veterinären, då

djursjukskötaren ofta är involverad i den dagliga omvårdnaden av deras husdjur då de är inskrivna på klinik (Martin et al. 2004).

Att införliva tanken om avlivning hos djurägaren kan för djurhälsopersonalen resultera i en ökad oro, stressnivå och utbrändhet, i synnerhet om de är oförberedda. Somliga känner en oro inför djurägarens reaktion, men även för hur de själva ska reagera. Det finns en oro kring att bli personligt beskylld rörande de dåliga nyheterna (Nickels & Feeley, 2018; Shaw & Lagoni, 2007). Djurhälsopersonalens kommunikation kring patientens hälsotillstånd och prognos med djurägarna påverkar i hög grad compliance inom djursjukvården. Huruvida djurägaren väljer att följa rekommenderad behandling är därmed någonting som påverkas, avlivning inkluderat. Ett djurs lidande kan därmed förlängas vid otydlig kommunikation där djurägaren inte blir informerad om de olika behandlingsalternativen eller inte vill följa de råd som ges (Nickels & Feeley 2018).

Något som är viktigt för personalen är att bemöta, inte bara patientens, utan även djurägarens individuella behov. Att även erbjuda djurägaren hjälp och stöd utöver den medicinska behandlingen av deras djur är av största vikt. Detta är också något som efterfrågas av djurägare i samband med avlivning (Lagoni et al. 1994; Adams et al. 2000). I en enkätstudie påvisades å andra sidan att djurägare värdesatte en omtänksam och medkännande attityd från djurhälsopersonalen högre än resurser för sorgbearbetning. Att personalen dessutom bör vara utbildade i att bemöta känslor var något som djurägarna i studien betonade (Martin et al. 2004).

3. Material och metod

3.1. Litteraturstudie

Till arbetet användes en litteraturstudie med syfte att besvara frågeställningarna, skapa en vetenskaplig grund till arbetet samt öka både kunskap och förståelse för ämnet. Litteraturen bestod av vetenskapliga artiklar som användes som underlag till arbetet, samt besvarade dess syfte och frågeställningar i kombination med enkätstudien. Sökningar efter artiklar gjordes i databaserna: *Web of Science*, *Scopus* och *Pubmed*, med följande sökord: *canine*, *dog*, *connection*, *feelings*, *pet owner*, *relationship*, *euthanasia*, *experience*. För att hitta ytterligare artiklar till studien användes även referenslistorna till de relevanta artiklar som var resultatet av sökorden.

3.2. Utformning av enkät

Studien genomfördes med en webbaserad enkät utformad genom plattformen Netigate (netigate.se), med tillgänglighet via Sveriges Lantbruksuniversitet. Enkäten finns att se i sin helhet under bilaga 1. En länk direkt ansluten till enkäten erhöles och gjorde det möjligt att distribuera enkäten via webben. Metoden valdes med syftet att kunna nå ut till så många djurägare och samla in så många svar som möjligt.

Enkäten bestod av 20 frågor som riktade sig till djurägare som deltagit vid avlivning av hund. De två första frågorna var bakgrundsfrågor vars syfte var att skapa en uppfattning om respondenten. Resterande frågor ställdes i mening att besvara studiens syfte och frågeställningar. Frågorna var uppbyggda som enval- och flervalfrågor, med sammanlagt fyra fritextfrågor utan svarsalternativ som gav respondenterna möjlighet att själva skriva ett svar. Till ett flertal av frågorna gavs även möjlighet att kommentera med ett eget svarsalternativ för de respondenter vars upplevelse inte passade in i de redan existerande svarsalternativen. Enkäten riktades endast till de som deltagit vid avlivning. Därmed exkluderades resterande respondenter med en specifik fråga och enkäten förklarades därefter slutförd för dem. De respondenter som deltagit vid avlivning kunde slutföra enkäten och ge det underlag som behövdes för att kunna besvara studiens frågeställningar. För de djurägare som deltagit under mer än en avlivning gavs möjligheten att svara på enkäten flera gånger. Alla enkäter, påbörjade som slutförda, var anonyma.

3.3. Enkät distribuering

Enkäten publicerades i 30 hundinriktade grupper på sociala medier spridda i hela Sverige, med avsikten att finnas tillgänglig i två veckor. Tillsammans med länken till enkäten gavs även information om vem enkäten riktade sig till. Alla svar var anonyma samt att möjlighet fanns att svara på enkäten flera gånger för de som deltagit vid mer än en avlivning.

3.4. Sammanställning av data

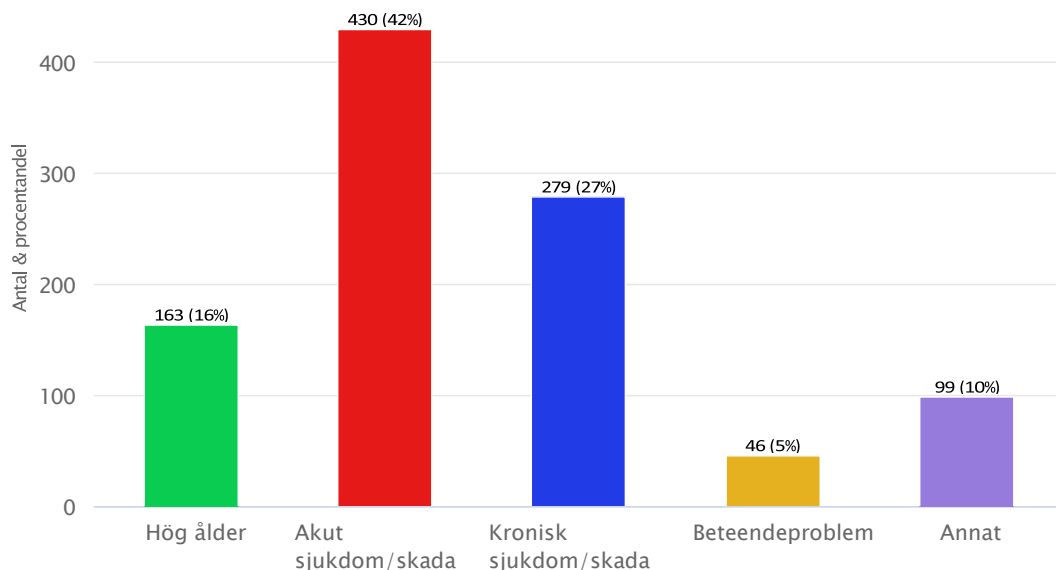
Som utgångspunkt vid sammanställningen användes Netigate's resultatredovisning, och sedan utformades diagram från samma webbsida. Inklusionskriterierna var att enkäten skulle vara fullständigt ifylld, endast inkludera de respondenter som deltagit vid en avlivning samt endast röra djurslaget hund. Enkäter som ej var fullständigt ifyllda samt rörde annat djurslag än hund exkluderades (328 stycken). Alla enkätsvar med svarsalternativ ingick i sammanställningen. Gällande fritextsvaren gjordes ett systematiskt urval där var 100:e svar valdes ut. Utifrån dessa 10 svar valdes en del kommentarer ut för att exemplifiera specifika åsikter relevanta för frågeställningen och studiens syfte. Dessa presenterades i arbetets resultatdel.

4. Resultat

Efter att enkäten varit tillgänglig på sociala medier i 30 minuter var antalet slutförda enkäter 40 stycken. På grund av den höga svarsfrekvensen avbröts undersökningen redan efter 25 timmar. Antalet slutförda enkäter var 1017 efter att de icke slutförda enkäterna samt de enkäter som rörde annat djurslag än hund exkluderats. Av dessa exkluderades ytterligare 40 enkäter på grund av att respondenterna inte närvarat vid avlivningen, och kvar återstod 977 slutförda enkäter som använts till studien. Av det totala antalet djurägare, dvs. både närvarande och icke närvarande vid avlivningen, angav sig 97 % (988) av respondenterna vara kvinnor, 3 % (28) män och 0 % (1) valde svarsalternativet "annat". Åldern bland respondenterna varierade mellan 15 år och >80 år, med en majoritet i åldern 51–60 år (23 %).

Ålder på respondenternas hundar samt anledning till avlivning

Majoriteten (47 %) av respondenternas hundar var 11 år eller äldre. Ytterligare 30 % angav att deras hundar var mellan 7–10 år gamla, 11 % svarade 4–6 år, 6 % angav 2–3 år och ytterligare 5 % svarade att deras hund var mellan 0–1 år. Följdfrågan angav att majoriteten av respondenterna svarade att deras hundar avlivades på grund av akut skada/sjukdom. Resterande respondenter angav att deras hund avlivades till följd av en kronisk skada/sjukdom, av hög ålder, beteendeproblem alternativt "Annat" (se figur 1).

Figur 1. Orsak till att respondenternas hundar avlivades.

Respondenternas svar angående hur beslutet om avlivning togs

Majoriteten (36 %) av respondenterna angav att avlivningen planerades in en tid (dagar-veckor) i förväg, medan 26 % menade att beslutet om avlivning togs hemma och avlivning bokades in akut samma dag/dagen efter. Att beslutet om avlivning togs på kliniken i samband med t.ex. utredning/operation stämde in för 29 % av respondenterna, för 6 % var hunden inskriven på kliniken när beslut om avlivning togs och ytterligare 4 % av respondenterna valde svarsalternativet "Annat".

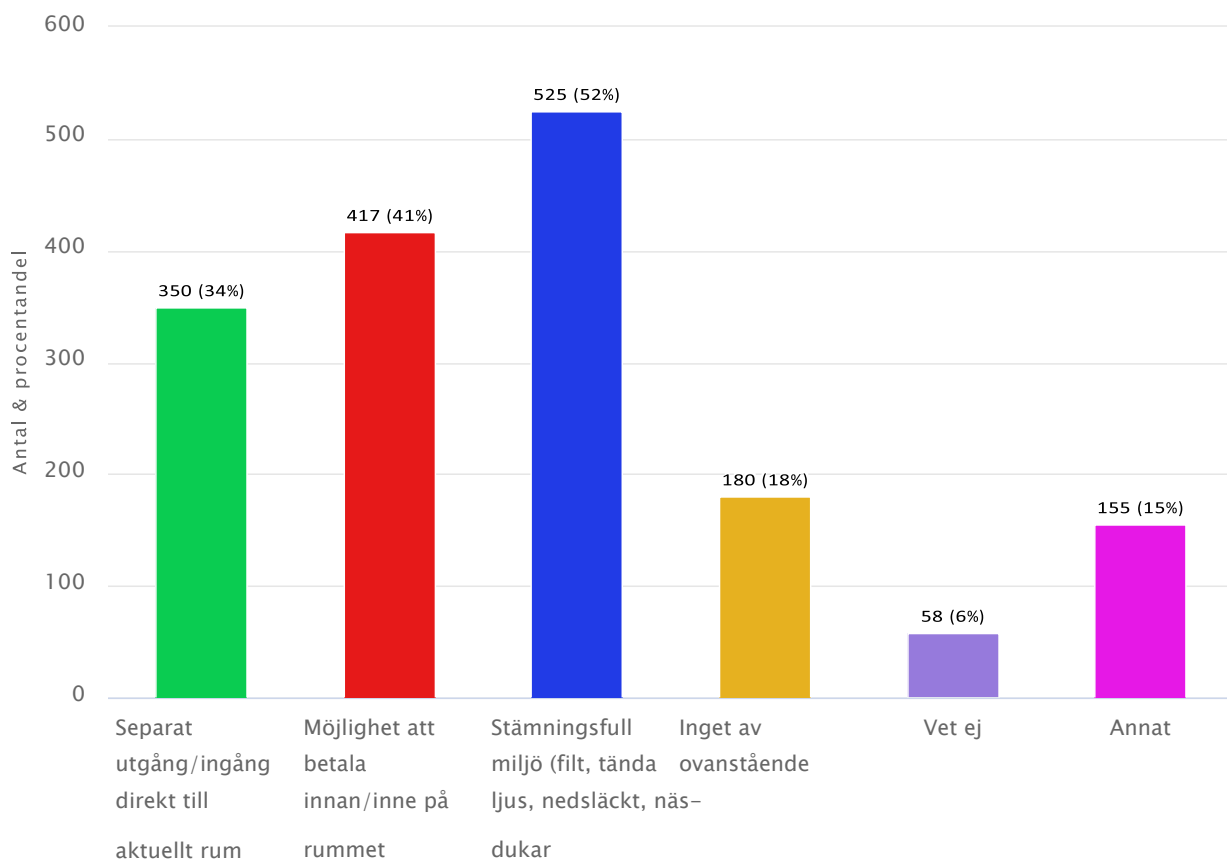
Respondenternas upplevelser gällande bokningsprocessen

Angående hur respondenterna under bokningsprocessen blev informerade inför besöket var de två vanligaste svaren "Jag blev väl informerad" (71 %) och "Avlivningen var inte bokad utan påkommen i samband med besök" (21 %). Resterande 7 % svarade att de upplevde informationen som bristfällig, 5 % angav "Avlivningen bokades av någon annan" och 3 % hade inte blivit informerade alls. Hela 86 % av respondenterna var nöjda med informationen de fick inför avlivningen, 13 % önskade mer information och endast 1 % tyckte att informationen var överdriven.

Gällande respondenternas upplevelse av bokningsprocessen var de positiva och de negativa upplevelsorna relativt jämnt fördelade baserat på det urval som gjordes. En del av respondenterna ansåg det positivt att bli ifrågasatta angående beslutet om avlivning: "*De gick igenom processen och frågade flera gånger om jag var säker. De var mycket inkännande.*" Medan andra såg det som negativt: "*Otrevlig. Receptionisten ifrågasatte varför vi tyckte det var akut.*" Vissa respondenter hade andra negativa upplevelser: "*Min mamma ringde till två kliniker. Hon blev väldigt illa berörd när hon fick kontakt med ena pga. att hon fick till svar: vi kan inte ta emot er pga. att våra frysar är fulla.*" Ett flertal av respondenterna upplevde en stressad personal under bokningsprocessen vilket bidrog till en negativ upplevelse. En del av respondenterna angav att upplevelsen var positiv i de fall de fick hjälp utav någon de kände på kliniken: "*Fick hjälp av en vän som jobbade på kliniken så det gick väldigt smidigt.*" Många av respondenterna lyfte även vikten av att en medkännande personal ger en positiv upplevelse.

Respondenternas upplevelser gällande speciella rutiner på kliniken i samband med avlivning

Även denna fråga var en flervalfråga, med ”Stämmingsfull miljö” och ”Möjlighet att betala innan/inne på rummet” som de mest frekventa svaren (se figur 2).

Figur 2. Respondenternas svarsfördelning gällande speciella rutiner på kliniken i samband med avlivning.

Respondenternas närvaro vid avlivningen

Av respondenterna blev 87 % tillfrågade om att närvara vid avlivningen, medan 13 % inte blev tillfrågade. Som en följdfråga fick respondenterna ge svar på om de närvarade vid avlivningen eller inte. Hela 96 % svarade ”Ja” medan de sista 4 % (40 enkäter) menade på att de inte närvarade vid avlivningen, och därmed exkluderades de från studien. Kvar återstod 977 enkäter som användes till studien. Respondenterna blev även tillfrågade om de var ensamma med sin hund vid

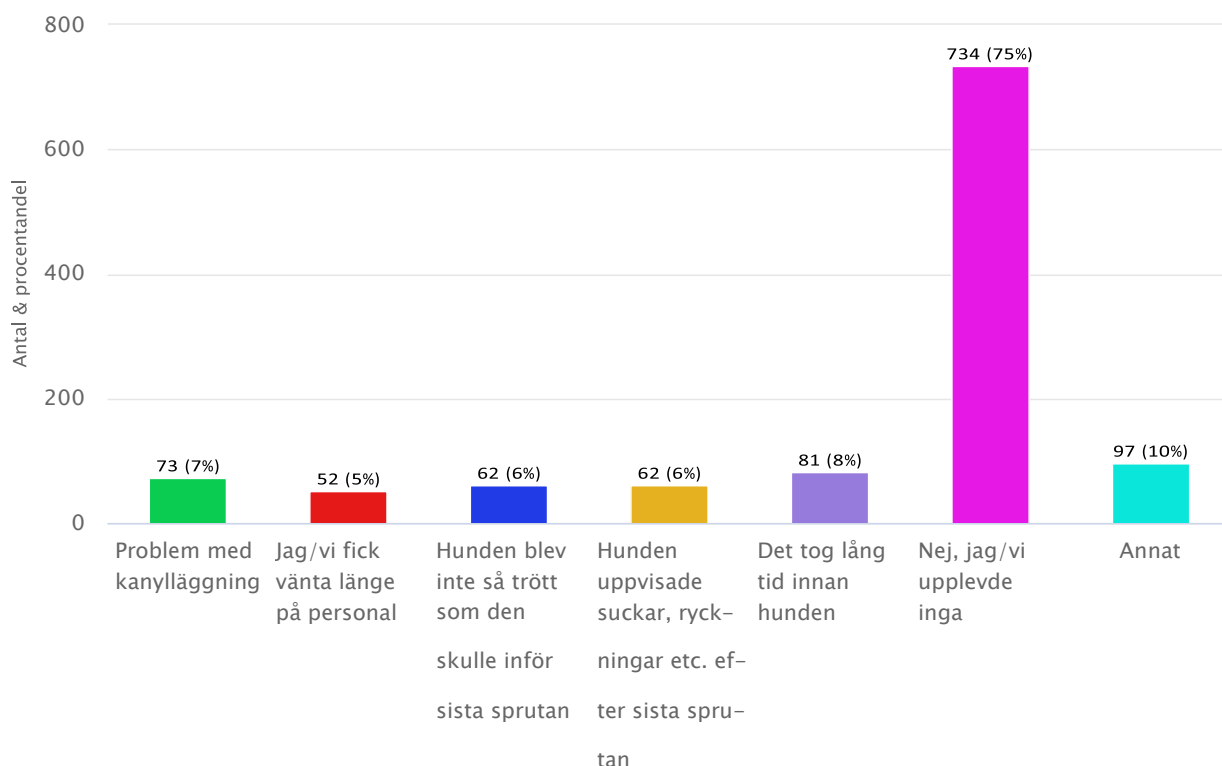
avlivningen eller om de hade sällskap. Bland de svarande var 34 % ensamma med sin hund medan resterande 66 % hade sällskap.

Yrkeskategorin personen som utförde avlivningen tillhörde

Respondenterna fick även svara på vilken yrkeskategori personen som utförde själva avlivningen hörde till, varav 78 % svarade "Veterinär" och 9 % svarade "Djursjukskötare". De resterande 13 % visste ej, alternativt valde svarsalternativet "Annat".

Upplevda komplikationer/oväntade händelser under avlivningsförloppet

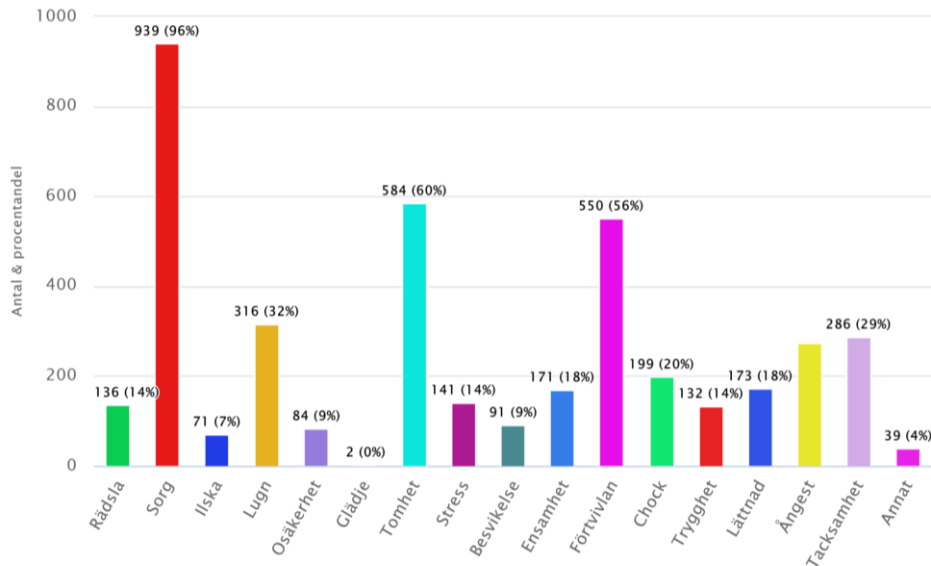
Denna flervalssfråga genererade totalt 1161 svar av 977 respondenter. En överhängande majoritet upplevde inga komplikationer. Av de respondenter som upplevde komplikationer var det mest frekventa svaret "Annat". Resterande respondenter upplevde att det tog lång tid innan hunden somnade in, att hunden inte blev så trött som den skulle inför sista sprutan och/eller att hunden uppvisade suckar, ryckningar etc. efter sista sprutan (se figur 3).

Figur 3. Fördelningen av eventuella komplikationer/oväntade händelser respondenterna upplevde i samband med avlivning.

Respondenternas upplevelser i samband med avlivning

På den här flervalfrågan tillfrågades respondenterna om att tillkännage deras upplevelser vid avlivningen, varav majoriteten (96 %) upplevde "Sorg". De fyra vanligaste upplevelserna därefter var "Tomhet" (60 %), "Förtvivlan" (56 %), "Lugn" (32 %) och "Tacksamhet" (29 %) (se figur 4).

Figur 4. Fördelningen av respondenternas upplevelser i samband med avlivning.

Respondenternas upplevda bemötande från personalen i samband med avlivning

I denna fråga ansåg majoriteten (88 %) av respondenterna att de blev väl bemötta av personalen i samband med avlivningen. Av resterande respondenter ansåg 10 % att de kunde ha blivit bättre bemötta och ytterligare 2 % ansåg att de hade blivit dåligt bemötta.

Respondenternas upplevelser av de mest önskvärda egenskaperna hos personalen

Respondenterna fick på denna fråga möjlighet att uttrycka sig om de egenskaper de värdesätter mest hos djurhjälsopersonalen. Fyra egenskaper som ofta nämnts är "Empati", "Lugn", "Förståelse" och "Professionalitet", varav egenskapen "Lugn" framkom med högst frekvens. Något som också framkom från resultaten var att många respondenter värderade information och tydlighet kring hur avlivningsprocessen skulle gå till. Några andra egenskaper som nämdes var "Uppriktig", "Respektfull", "Stressfri" samt "Informativ".

Huruvida respondenterna erbjöds någon form av stöd/kontakt efter avlivningen

Även denna fråga var en flervalsfråga och här fick respondenterna möjlighet att svara på om de erbjöds någon form av stöd/kontakt efter avlivningen. Av respondenterna svarade 83 % att de inte blivit erbjudna något sådant stöd/kontakt. Av de resterande hade majoriteten (8 %) valt svarsalternativet "Annat", 7 % hade erbjudits "Samtal med veterinär/sköterska" och ytterligare 8 % av respondenterna hade erbjudits "Tips på minneslundar", "Kondoleanskort", "Telefonnummer till samtalsstöd" eller "Tassavtryck/asksmycke etc."

Respondenternas önskan om eventuella förändringar innan, under och efter avlivningen

Respondenterna fick här en möjlighet att yttra sig om eventuella förändringar de önskat innan, under och efter avlivningen. Alla svar lästes igenom och utav 976 svar var 650 respondenter nöjda med processen och önskade inga förändringar. En kommentar som stärkte detta var: *"Nej, vår hund fick ett värdigt avslut och jag tänker ofta på hur fantastisk personalen var då de var väldigt empatiska, lugna och förklarade precis vad varje spruta hade för funktion. Veterinären avslutade så fint med att säga att det här var den sista tjänsten vi gjorde vår hund."*

Många av respondenterna saknade tassavtryck som ett minne från deras hundar, och många visste inte att det fanns förrän alternativet lyftes i tidigare fråga. Problem med kanylläggning samt brist på erfaren personal var något ett flertal respondenter kopplade till en negativ upplevelse.

Ett flertal respondenter poängterade även vikten av att klargöra betalning, val av urna etc. innan själva avlivningen, för att slippa att fatta dessa beslut efter ett så påfrestande ögonblick. Andra föredrog istället att ta dessa beslut efter avlivningen. Några andra upplevelser som lyftes fram var: *"Att man inte hade ställt fram en säck som min hund skulle läggas i, att veterinären inte kom in i ytterkläder, att jag inte behövde skriva i papper precis där och då."* *"Förstod inte hur pass trött/sövd/borta/lealös hunden blev efter första sprutan så upplever att jag inte hann säga hej då innan de var en dagmask jag höll i."*

Vidare lyftes önskemålet om att avlivningen skulle ske i hemmet då det enligt ett flertal respondenter skulle innebära en minskad stress och oro för både djur och djurägare. Detta kan exemplifieras i följande kommentar: *"Jag skulle vilja avliva i hemmet. Mindre stress både för djur och ägare."*

Något annat som en del respondenter önskade var att personalen överlag skulle vara mer personlig i situationen, vilket följande kommentar stärker: *“Kanske att man skulle tagit det mer personligt. För dem är det ju bara en patient men för mig min bästa vän.”*

5. Diskussion

Denna enkätstudie avser att med hjälp av en webbaserad enkät och en litteraturstudie bilda en uppfattning av djurägares upplevelser i samband med hela avlivningsprocessen. Allt ifrån bokning till stöd/kontakt efteråt, samt hur stor inverkan djurhälsopersonalen har på dessa upplevelser tas i beaktning. Nedan diskuteras resultatet samt för- och nackdelar som hör till den valda metoden. Vidare diskuteras även den etiska aspekten kring avlivning samt betydelsen av avlivning i hemmet.

5.1. Metoddiskussion

Litteraturstudien

Litteraturen som användes bestod av originalstudier, review-artiklar, studentarbeten, vetenskapliga böcker samt webbaserade fakta. Presenterade fakta har jämförts med flera andra källor för att i största möjliga mån ge trovärdig information. Studier inom humanvården har använts i arbetet vid de tillfällen informationen inom djursjukvården varit bristfällig. I dessa fall uppmanas det till utökade studier inom ämnet i de veterinärmedicinska studierna. I största möjliga mån har primärkällor använts, men i de fall originalkällan saknats har sekundärkällan istället använts. Majoriteten av de studier som använts i litteraturbakgrunden har framställts i andra länder än Sverige, vilket skulle kunna resultera i kulturella skillnader. En del litteratur var även så pass gammal att informationen i vissa fall kan ha förändrats och inte längre betraktas som fullt lika aktuell.

Populationsurval och bortfall

Enkäten distribuerades i sammanlagt 30 hundinriktade grupper på sociala medier. Grupperna valdes utefter placering i Sverige samt beroende på storlek av hundras, med målet att åstadkomma en så stor spridning som möjligt.

Då endast hundinriktade grupper inkluderats kan det ha lett till att övriga djurägare på sociala medier inte fått samma möjlighet att delta, samt de som inte använder sociala medier alls. Med detta i åtanke kan studiens resultat ha påverkats genom att

respondentgruppen inte representerat hela populationen. Vidare kan somliga känna sig mer benägna att svara om de har en negativ upplevelse att berätta om. Resultatet visade dock att majoriteten hade en positiv upplevelse.

Utformningen av enkäten gjordes med avsikten att frågorna skulle vara lätta att förstå och besvara samt att enkäten skulle vara möjlig att slutföra inom ett rimligt tidsintervall. För att erhålla så många svar som möjligt framgick det tydligt i enkätens inledning att svaren kommer att behandlas anonymt och inte går att koppla till enskild individ. Några av respondenterna poängterade även att det var så pass länge sedan avlivningen ägde rum att minnesbilderna inte längre var lika tydliga. Därav hade det varit av intresse att addera ytterligare en fråga till enkäten, med syftet att få en inblick i hur länge sedan respondenternas hundar avlivades. Detta för att kunna dra slutsatser om hur tydliga eventuella förändringar är inom veterinärverksamheten förr jämfört med idag. Dessutom skulle eventuella slutsatser kunna dras gällande hur trovärdig informationen är då otydliga minnesbilder kan resultera i förvrängd information.

En möjlig felkälla är att respondenterna gavs möjligheten att svara på enkäten obegränsat antal gånger med avsikten att få dela med sig av upplevelser från flera avlivningstillfällen. Detta har dock genererat en osäkerhet i hur många respondenter som faktiskt deltog i studien samt vilka enkäter som berörde samma respondent. Vid sammanställningen av resultatet uppmärksammades det att en del respondenter missförstått frågan "Rangordna tre egenskaper som du värdesätter hos personalen i samband med avlivning. Rangordna från 1 till 3 där 1 är mest önskvärt", vilket i sin tur genererade en minskad andel användbara svar. Ytterligare en aspekt som uppmärksammades var att majoriteten av respondenterna var kvinnor.

Enkät som metod

Den valda metoden har precis som andra metoder både för- och nackdelar. Uppriktiga svar är av yttersta vikt för att från enkätundersökningar kunna dra välgrundade slutsatser (Mortel 2008 se Gylesjö & Holberg 2020). Socially desirable responding (SDR), även kallat socialt önskvärda svar, är en intention som kan visa sig i de fall respondenter vill visa upp mer fördelaktig version av sig själva (Johnson & Fendrich 2005). Detta kan i sin tur resultera i riskmoment där respondenter överdramatiserar åsikter och beteenden (Friedl et al. 2011 se Gylesjö & Holmberg 2020) framförallt när det kommer till känsliga frågor (King & Bruner 2000). I en enkät finns inte möjligheten att ställa följdfrågor vilket kan resultera i missförstånd samt bristfällig information från bägge parter. Å andra sidan finns möjligheten att rikta en enkät till en bestämd målgrupp samt inom ett stort geografiskt område. Då enkäten inte är tidsbegränsad kan respondenterna reflektera över och besvara

frågorna i egen takt. Detta kan i sin tur ge en ökad möjlighet till mer genomtänkta och trovärdiga svar (Region Jönköping 2017).

5.2. Resultatdiskussion

Djurägarens upplevelser

Enligt studien var djurägares vanligaste upplevelser i samband med avlivning *sorg*, *tomhet*, *förtvivlan*, *lugn*, *ångest* och *tacksamhet*. Med tanke på att personalens bemötande kan inverka på djurägarens känslor och påverka sorgearbetet i både en positiv och negativ riktning (Adams et al. 2000) är det betydande att personalen initierar trygghet i bemötandet gentemot människor i sorg (Fyhr 2003 se Persson 2013). Detta är en åsikt som delas med författarna av nuvarande studie.

Carson (2007) förklarar att en känsla av trygghet kan lugna både djurägare och deras djur, och menar på att trygghet är ett behov som behöver tillfredsställas för att djurägare i samband med besöket ska känna sig fria att ge uttryck för sina känslor. Som tidigare nämnt är det viktigt att se till att personen är väl förberedd på de praktiska omständigheterna, vilket enligt Fyhr (2003 se Persson 2013) är ett sätt att öka trygghetskänslan. För övrigt beskriver Adams et al. (2000) att det generella bemötandet torde vara individualiserat då sorgen och även behoven skiljer sig åt, bland annat mellan barn och äldre (Lagoni et al. 1994) och även mellan kvinnor och män (Lagoni et al. 1994; Adams et al. 2000).

Negativa upplevelser för djurägare är ofta ett resultat av brister i kommunikationen vilket kan bero på att de blivit bristfälligt informerade, motsägelsefullt informerade eller felinformerade (Coe et al. 2008). En annan orsak till djurägares negativa upplevelser är om de inte fått tillräckligt med information för att fatta ett viktigt beslut, inte fått olika valmöjligheter presenterade för sig eller upplevelsen av att veterinären inte tagit deras oro i beaktande. En annan betydelsefull aspekt för djurägare är att få all nödvändig information på ett språk de förstår, vilket många anser att det medicinska språket inte är (Coe et al. 2008; Stoewen et al. 2014). Att ta hänsyn till eventuell oro hos djurägare är en av grundstenarna till en bra vård och att vara professionell (Eide & Eide 2009). Enligt en studie av Kruijver et al. (2001) och Uitterhoeve et al. (2009) var det sällan som djurägare och patienter inom humanvården själva yttrade sig om det som oroade dem. För att få reda på detta krävdes att deras orossignaler upptäcktes samt utreddes. Att djurägare känner sig trygga i relationen med djurhälsopersonal är grunden för en god omvårdnad (Carson 2007).

Något som i undersökningen uppmärksammades av författarna var att hela 83 % av respondenterna inte blev erbjudna någon form av stöd/kontakt efter avlivningen. Förutom den medicinska behandlingen vid en avlivning menar Lagoni et al. (1994) att det även är viktigt att erbjuda djurägaren stöd, exempelvis genom böcker där djurägaren kan få information om att mista sitt djur. Även Pilgram (2010) diskuterar ämnet och menar på att djurägare kan ha svårigheter med att veta vart de ska söka stöd efter en avlivning, vilket kan göra personalen på en djurklinik till den bästa resursen gällande förmedling av stöd. Värt att nämna är dock att varken djursjukskötare eller veterinärer är utbildade psykologer (Lagoni et al. 1994) och om rådgivning utanför yrkesprofessionen ges på fel sätt till den sörjande kan den åsamka mer skada än nytta (Fyhr 2003 se Persson 2013). För att undvika detta skulle psykologer och personalen på en klinik kunna dra fördel av ett samarbete genom att dels utbilda personalen i att bemöta sorg samt arrangera stödgrupper (Dunn et al. 2005; Sharkin & Knox 2003 se Persson 2013).

Bemötande och kommunikation

Enligt ett frågeformulär som gjordes av Adams et al. (2000) och som skickades ut till djurägare, hade majoriteten deltagit vid en avlivning under den närmsta tiden. Nästan 80 % (143 av 177 deltagare) ansåg att det fanns ett positivt samband mellan ett professionellt stöd från djurhälsopersonal och deras egen förmåga att hantera sorgen efter sitt husdjurs bortgång. Ett bristfälligt professionellt stöd var istället en bidragande faktor till tankar associerade med skuld, försök till att rättfärdiga sitt husdjurs bortgång samt upprepade tankar kring detaljer runt avlivningsögonblicket. Nästan alla respondenter ansåg att veterinären skulle erbjuda ett emotionellt stöd innan och efter deras husdjur avlivades. Likväl så valde mindre än 40 % att det var av betydelse att ha möjlighet att prata med veterinären efteråt. Ett professionellt emotionellt stöd är ett brett område som omfattar stöd från all djurhälsopersonal, inkluderat veterinärer, djursjukskötare, receptionister och annan personal. Det emotionella stödet förmedlas genom djurhälsopersonalens förmåga att få djurägaren att känna sig bekväm trots den upplevda sorgen (Adams et al. 2000).

I nuvarande studie så angavs det av en del respondenter som en fördel om djurägaren hade en vän eller bekant som arbetade på kliniken. Två kommentarer som påvisar det är följande: *"Ena djursjuksköterskan var min vän så hon bokade och skötte allting. Hon visste vad jag ville utan att jag behövde säga något. Evigt tacksam."* samt *"Fick hjälp av en vän som jobbade på kliniken så det gick väldigt smidigt."* Enligt författarnas erfarenheter kan denna faktor generera trygghet för djurägaren då en relation redan existerar mellan djurägare och djurhälsopersonal. I många fall kan denna relation resultera i en bättre tolkning av djurägaren och på så vis underlätta för djurhälsopersonalen att tillfredsställa eventuella önskemål.

Växande bevis tyder dock på att tillhandahållande av ett emotionellt stöd till djurägare bidrar till en stress hos djurhälsopersonal (Williams & Mills 2000). Det har rapporterats att veterinärer är närvarande vid sina patienters bortgång fem gånger så ofta än annan vårdpersonal (Shaw & Lagoni 2007). På grund av de starka och känslomässiga band som många djurägare har med sina husdjur, är diskussionen angående en eventuell avlivning ett väldigt påfrestande moment både för djurägare och djurhälsopersonal (Rollin 2006). Avlivningsögonblicket resulterar ofta i en signifikant stress (Hunt & Padilla 2006). Författarna till nuvarande studie delar åsikt med Rollin (2006) samt Hunt och Padilla (2006). Värt att lyfta är att avlivningar upplevdes påfrestande redan som student under utbildningen. Enligt Rosenbaum et al. (2004) kan användandet av effektiva tekniker göra diskussioner gällande livets slutskede mindre stress- och ångestfullt för både parter, samtidigt som långsiktiga kundrelationer upprätthålls. Resultatet av en studie gjord av Lue et al. (2008) visade att en veterinärs kommunikationsförmåga är en viktig drivkraft för ett starkt förhållande mellan djurägare och dess veterinär.

Baserat på en del av respondenternas enkätsvar i den här studien framkom det att ett flertal djurägare (14 %) hade upplevt stress i någon form vid avlivningstillfället. Det framkom även att en del upplevde avlivningsprocessen som väldigt snabb och förhastad och att de inte hade blivit tillräckligt informerade. En kommentar som stödjer detta är: *"Vi upplevde att det gick väldigt snabbt, vi tog farväl men trodde att hon skulle somna i en famn. Men vi hann inte med. Hade gärna velat få beskrivet i detalj innan hur proceduren skulle bli."* Ytterligare en kommentar lyfter en djurägars upplevelse om stress samt påpekar vad som hade kunnat ske annorlunda innan, under eller efter avlivningen: *"Mycket! Mer lugn och informativ innan. Mer koll hos oss i rummet i väntan. Mer empati. Var bara stress."*

Vidare lyfte åtskilliga respondenter *stressfri* och *lugn* som egenskaper som värdesattes högt hos personalen vid avlivningstillfället. Någoting som kommenterades ett flertal gånger under enkätens gång var även vikten av att få sitta kvar i rummet med sin avlivade hund utan att känna stress. Det framkom även i Adams et al. (2000) undersökning att 34 % av respondenterna instämde i detta och önskade tid ensam med djuret efter avlivningen.

Någoting som lyftes upprepade gånger var även huruvida djurhälsopersonalen bör ifrågasätta eller ens kommentera djurägarens beslut om avlivning. Majoriteten ansåg ändå att beslutet inte bör ifrågasättas då djurägaren lätt känner skuld för att ha fattat beslutet om avlivning, trots att de har haft djurets bästa i åtanke. Kommentarer som styrker det är: *"Kände mig skuldbelagd av veterinären för mitt beslut, men djursjukvårdaren var inkännande och förstående."* samt *"Personalen*

var förstående och bekräftade att mitt beslut var det bästa för hunden.” Dock var det även respondenter som föredrog motsatsen: ”De gick igenom processen och frågade flera gånger om jag var säker. De var mycket inkännande.” Enligt författarna av aktuell studie är det av största vikt att kunna individanpassa och läsa av djurägaren för att kunna göra upplevelsen så bra som möjligt. Majoriteten (67 %) som svarade på Adams et al. (2000) frågeformulär önskade avsatt tid med veterinären till att diskutera huruvida avlivning är det bästa alternativet. Veterinärer kan även hjälpa djurägare genom att svara på frågor och uppmuntra dem till att lita på sig själva. Djurägares idéer och tankar bör i största möjliga mån stödjas, men eventuella risker påpekas (Shanan 2011). Ett flertal respondenter var även överens om att en ökad empati och respekt för varje individ var av stor vikt för hur de upplevde avlivningsprocessen. Shanan (2011) menar att det är väldigt viktigt som djurhälsopersonal att icke-verbalt kommunicera respekt för djurets kropp och djurägaren. På enkätfrågan ”Rangordna tre egenskaper som du värdesätter hos personalen i samband med avlivning. Rangordna från 1 till 3 där 1 är mest önskvärt” fanns *empati* med i över 14 % av svaren. Vikten av medkänsla lyftes även i ett flertal kommentarer, exempelvis: ”Bättre bemötande och empati när man tar bort en älskad familjemedlem”.

Adams et al. (2000) menar att veterinärer och övrig djurhälsopersonal spelar en betydande roll. Deras bemötande mot en djurägare som har förlorat sitt husdjur kan antingen lindra eller förvärra deras sorg. Som med mycket annat är det en stor variation i hur varje djurägare reagerar på sitt husdjurs bortgång, och därför behöver varje bemötande anpassas och skraddarsys till varje enskild individ. Det är tveksamt huruvida en stöttande veterinär faktiskt kan påverka hur pass omfattande en djurägares sorg blir eller få djurägaren att känna sig bättre rörande sitt husdjurs bortgång. Likväl är det troligt att en veterinär, och djurhälsopersonal över lag, som bekräftar och normaliserar en djurägares sorg i själva verket ger personen modet att våga sörja och visa känslor (Adams et al. 2000).

Upplevda komplikationer

Upplevda komplikationer vid avlivningstillfället var något som endast 243 respondenter av 977 hade upplevt. Ett flertal av respondenterna som upplevde komplikationer nämnde i sina svar att deras hund drabbades av ryckningar, agonala suckar, tömning av urinblåsa/tarm etc. vilket förstärks i en av respondenternas egna ord: ”Hunden uppvisade något som liknade kramper strax innan insomningen vilket etsat sig fast på min näthinna, orolig att det på något sätt var plågsamt för honom.” Att det kan uppstå reflexmässiga ryckningar eller muskelrörelser i djurets kropp efter avlivningen är helt naturligt och inget som associeras med obehag, vilket även djurägaren bör informeras om. Det är även viktigt att informera om att det på grund av att muskulaturen slappar kan läcka både avföring och urin från kroppen

(Cederlund 2000 se Helgée 2009; Ortman 1993; Hart et al. 1990 se Helgée 2009).

Andra respondenter fick inte bara information om eventuella komplikationer utan även om hela händelseförloppet: *“Vet var noggrann med att gå igenom hela händelseförloppet och förbereda oss på vad som förväntades och vad som kunde ske, såsom ryckningar, hastiga inandningar osv.”* Detta är något som även Lane och Cooper (2003 se Helgée 2009) och Ortman (1993a) menar är väsentligt att beskriva steg för steg. Något som betonas extra mycket är vikten av att förklara för djurägaren att hela processen är smärtfri (Ortman 1993a; Cohan 2005 se Helgée 2009). Enligt författarna är detta någonting som bör förmedlas i god tid innan lugnande ges, för att djurägarna ska ha möjlighet att förbereda sig på eventuella komplikationer. På så vis kan upplevelsen i bästa fall göras mindre traumatisk.

En vanlig effekt som genererat en sämre upplevelse för många respondenter kan kännetecknas i följande citat: *“Han försvann fortare än jag trodde när han fick lugnande, hade velat veta det.”* Många respondenter förklarade vidare att de på grund av detta upplevde att de inte hann ta farväl av sin hund ordentligt. *“Kräktes efter lugnande sprutan”* var också en komplikation som en del av respondenterna kommenterade. I de fall avlivningsvätskan administreras intravenöst har sederingen en lugnande effekt på djuret som ofta blir dåsigt och stilla vilket resulterar i en mjukare insomning (Ortman 1993b). I många fall ger sederingen även en psykologiskt lugnande effekt på djurägaren och kan under tiden som sederingen börjar verka ge djurägaren och djuret en extra stund tillsammans (Ortman 1993b; Ortman 1993a). En grupp av läkemedel som främst används som premedicinering inför operation eller sedering av patienter är Alfa2-agonister. Dess främsta fördelar är smärtlindring, sedering och muskelrelaxation (Flaherty 2013; Murrell & Hellebrekers 2005; Sinclair 2003). Alfa2-agonister har även inverkan på andra funktioner i kroppen och kan ge vasokonstriktion, höja blodtrycket samt initiera kräkning (De Mey & Vanhoutte 1981; Lang & Sarna 1992). Enligt författarnas åsikt är även detta något som djurägare bör informeras om inför avlivningen då många respondenter menar att denna effekt inger en negativ upplevelse. Då sederingens djup och varaktighet även är dosberoende kan situationer som att hunden inte blir tillräckligt trött tillstötta (Riviere & Papich 2009), vilket kan kännetecknas i en av respondenternas svar: *“Hunden blev inte trött alls inför sista sprutan. Vi fick vänta så enormt länge och hunden var mycket stressad efter första sprutan.”*

Problem med kanylläggning var enligt en stor del av respondenterna ett vanligt problem som enligt deras upplevelse innebar att personalen inte var erfaren, vilket kan stärkas med följande mening: *“Djurskötaren hade svårt att lägga kanylen men en mer erfaren kom och gjorde det.”* Författarna av studien anser att kanylläggning kan göras innan lugnande ges för att undvika vasokonstriktion, vilket i sin tur

underlättar kanyllläggningen. I de fall patienten är stressad och ovillig till att vara stilla kan kanyllläggning istället göras efter att lugnande givits. En annan möjlig åtgärd är att be djurägaren vänta utanför medan kanylen läggs för att minimera upplevd stress för alla inblandade parter, i de fall problem med kanyllläggning uppstår. Fyhr (2003 se Persson 2013) menar att en yrkesperson som uppvisar goda kunskaper inom det aktuella yrket initierar trygghet, på samma sätt som en yrkesperson med bristande kunskaper initierar trygghet om denne medger detta. Av alla läggningar av permanentkanyl inom humanvården misslyckas 10–25 % på första försöket. Procentandelen beror både på anatomiska förutsättningar såsom icke synliga eller palperbara vener samt om patienten är överviktig eller underviktig, men även på dålig venfyllnad på grund av att patienten är i chock, uttorkad alternativt drabbats av vasokonstriktion (Region Jönköping 2016). Författarna till detta arbete drar utefter egna erfarenheter paralleller till djursjukvården. Anatomiska förutsättningar, dålig venfyllnad och vasokonstriktion tros i många fall ha liknande inverkan vid kanyllläggning på både människor och djur.

Förbättringspotential

Inför eller i samband med en avlivning hamnar många djurägare i en så kallad chockfas. Denna fas kan fortgå i flera dygn och är något som ofta resulterar i svårigheter att minnas vad som sagts och skett samt svårigheter i att fatta beslut. Att djurägaren inte tar förhastade beslut är därav av största vikt och det kan vara lämpligt att låta djurägaren ta sig tid att fundera på beslutet även om följderna blir densamma (Gustafson 2003; Ortman 1993b). Av samma anledning är det till fördel att diskutera vad som ska ske med djurets kropp samt färdigställa administrativa uppgifter innan avlivningen (Cohan 2005 se Helgée 2009); Ortman 1993a; Hart et al. 1990 se Helgée 2009; Lane & Cooper 2003 se Helgée 2009; Mitchener 1988 se Helgée 2009; Taboda 2006 se Helgée 2009). Detta styrks i en av respondenternas egna ord: *“Var lite i chock och tänkte aldrig på att jag hade kunnat få askan för att kunna begrava och därmed få en minnesplats.”* Beslutet som djurägaren behöver fatta angående djurets kropp är huruvida den ska ha en allmän eller separat kremering, eller begravas vilket kan göras på en djurkyrkogård alternativt på sina egna ägor (Björnehammar 1998 se Helgée 2009; Cohan 2005 se Helgée 2009). I samband med att dessa aspekter diskuteras kan ett avlivningsformulär till fördel fyllas i för att undvika eventuella missförstånd och säkerställa att alla inblandade är överens om vad som ska göras med djuret (Hannah 2000; Ortman 1993a).

Att associera sjukhusmiljön med sjukdom och död är för många människor ett faktum som ofta resulterar i rädsla och stress. För att reducera dessa upplevelser kan ett mål vara att efterlikna hemmiljön i den mån det går med detaljer såsom

gardiner, blommor, en filt för djuret att ligga på och en stol för djurägaren att sitta i (Aspinall 2006; Ortman 1993a; Taboda 2006 se Helgée 2009). Enligt ett flertal av de inkomna kommentarerna nöjde sig många respondenter med ett tänt ljus och en filt, och i vissa fall endast en filt för att deras hund skulle slippa ligga på ett kallt golv/bord. Ett populärt önskemål bland respondenterna var att ha en separat ingång/utgång till det aktuella rummet för att slippa passera andra djurägare och deras djur i korridorer och väntrum, vilket även bekräftas av Ortman (1993a). En annan lösning för djurhälsopersonalen är att boka in avlivningar på sådana tider de normalt inte har så många andra besök, med syfte att förkorta eventuella väntetider samt minimera den stress både djur och djurägare kan uppleva (Ortman 1993a; Taboda 2006 se Helgée 2009; Aspinall 2006).

Utöver separat ingång/utgång var tassavtryck något ett flertal respondenter poängterade att de velat ha från sin hund, men även något de inte visste fanns förrän de deltog i studien.

Den etiska aspekten

En fråga som många djurägare tvingas ställa sig inför förr eller senare, är när det är läge att avliva sitt djur. Enligt Jordbruksverket (2009) kräver Djurskyddslagen att du måste fatta ett beslut om avlivning när ett djur som du ansvarar för är så sjukt att det inte går att behandla och kanske lider. Beslutet kan dock för många kännas svårt att fatta och därför finns det risk att åtskilliga skjuter beslutet framåt i tiden. Avlivning ska enligt djurskyddsskäl ske snarast möjligt om det är uppenbart att djuret har ont och inte går att bota.

I Adams et al. (2000) studie så angav nästan hälften (45 %) av respondenterna att de kände skuld efter sitt husdjurs bortgång och för att de hade fattat beslutet om avlivning. Författarna till nuvarande studie samt Adams et al. (1999) lyfter vikten av en korrekt hantering av avlivningsprocessen från djurhälsopersonalens sida för att bland annat skuldkänslorna hos många djurägare skulle reduceras. På frågan "Finns det någonting som du önskat hade skett annorlunda innan, under eller efter avlivningen?" i denna enkätstudie, så var en respondents svar följande: *"Kanske en rekommendation från behandlande veterinär när hoppet om bättring var ute. Det är svårt för mig som lekman att veta NÄR det är dags att avliva och den etiska aspekten att hålla ett kroniskt sjukt djur vid liv."* På en annan fråga som behandlade djurägarnas upplevelser i samband med avlivning så svarade en respondent: *"Alltid svårare att ta beslutet när det är ett långsamt förlopp. Var väldigt skönt att få en bekräftelse på att det var rätt beslut att ta. Hade annars varit lätt att få skuldkänsla i efterhand tror jag."* Då avlivning är en permanent åtgärd menar författarna till nuvarande arbete att det är av största vikt att behandlande djurhälsopersonal hanterar situationen professionellt och inte skuldbelägger djurägaren. Enligt

Shanan (2011) letar många djurägare efter bekräftelse från en veterinär att de har fattat bra beslut fram till detta avgörande ögonblick. Vidare diskuteras att om en veterinär inte skulle hålla med om några av besluten eller anser att djurägaren har gjort ett misstag är det inte rätt läge att utbilda dem och delge det. För att vara till hjälp i denna redan svåra situation bör veterinären bekräfta så många av djurägarens beslut som möjligt, utan att vara oärlig.

I de lägen där det svåra beslutet om avlivning måste fattas kan man inse den betydande roll som veterinären och övrig djurhälsopersonal spelar för väldigt många djurägare. En respondent i denna enkätstudie delade med sig av sina känslor under avlivningsförloppet i följande kommentar: *”Ångest inför ifall det var rätt beslut, han hade cancer men kändes fortfarande levnadsglad. Veterinären intygade dock att det var rätt beslut för att han skulle slippa lida, och det skapade trygghet.”* Det är nämligen en slående skillnad mellan människor och djur som möter livshotande sjukdomar. Mänsklig kognition är som sådan att den kan värdera långsiktiga framtida mål och uthärda kortsiktiga negativa upplevelser för att uppnå dem. Någoting som är lika tydligt är att djur inte kan väga att behandlas för cancer mot det lidande det medför, och inte heller bekräfta en önskan att uthärda nuvarande lidande för det framtida livets skull (Rollin 2006). Författarna till detta kandidatarbete menar att detta är viktigt att ha i åtanke som djurägare när det kommer till sitt eget djurs lidande. Även som veterinär är det av betydelse att veta när det är dags att sätta stopp för fortsatt behandling. En respondent som svarade på frågan ”Upplivede du några komplikationer/oväntade händelser under avlivningsförloppet?” svarade i arbetets enkätstudie: *”Veterinär som hela tiden tyckte det skulle tas fler tester trots att alla tester redan var tagna. Hon ville bara tjäna mer pengar. Jag stod för och skulle avliva min älskade vän samtidigt som veterinären höll på och betedde sig illa. Flera andra veterinärer hade redan rekommenderat avlivning.”* Således upplevde denna respondent att ovan nämnda veterinär inte hade haft djurets välmående som högsta prioritet, och att ett slut på fortsatt behandling borde ha skett tidigare än vad veterinären antytt.

Enligt enkätstudien så avlivades ett flertal hundar på grund av beteendeproblem eller andra orsaker. En respondent motiverade sitt beslut som sådant: *”Blev annorlunda, trivdes inte längre. En omplacering som haft många hem.”* Detta bekräftas i en kanadensisk studie där man fann att ett flertal djurägare valde att avliva även friska husdjur. Anledningarna till att friska hundar avlivades var att det inte fanns tid för djuret, att djurägaren var sjuk eller hade gått bort, eller på grund av flytt. Dessa anledningar utgjorde 5,3 %. Veterinärer som utövade eutanasi hade även möjlighet att kommentera ämnet, och majoriteten valde att göra det. En veterinär som hade varit i tjänst i över 25 års tid framförde att hen fortfarande upplevde eutanasi som en av de mest otrevliga delarna inom sitt yrke. Likväl ansåg hen möjligheten till eutanasi vara ett privilegium inom

veterinärvården: *"In cases of terminal illness, severe trauma, and debilitating disease, we are able to end the suffering in a humane, professional manner. I have seen friends and relatives live an inhumane existence while waiting to die."* (Gorodetsky 1997, s. 651).

Avlivning i hemmet och betydelsen av individualitet i bemötandet

Någonting som lyftes relativt frekvent under enkätens gång var betydelsen av eller en önskan om att ha möjlighet att avliva i hemmet. För ett flertal djurägare och deras hundar förknippades veterinärkliniken med stress. Enligt respondenterna som uttryckte denna önskan hade avlivning i hemmet minskat denna stress för båda parter. Det togs upp i ett flertal kommentarer, exempelvis: *"Egentligen vill jag avliva hemma. Känns bättre att slippa åka till klinik. För många djur är kliniken förknippad med stress."* En djurägare som hade möjlighet att avliva sin hund hemma påpekade betydelsen av att ha sina andra hundar närvarande som också hade en chans att säga hejdå. I Adams et al. (2000) frågeformulär så var majoriteten av respondenterna i någon grad överens om att avlivning i en mer hemliknande miljö gör upplevelsen lättare än att gå igenom avlivning i en traditionell sjukhusmiljö. Enligt Ortman (1993) är det i Sverige vanligast att avlivningen utförs på klinik, även om det finns veterinärer som utför avlivningar i hemmiljö (Cederlund 2000 se Helgée 2009). Ortman (1993) menar vidare att en fördel med avlivningar i hemmet istället för på klinik är att det kan vara mindre stressande för både djurägaren och djuret. Om inte djurägaren själv vill ombesörja omhändertagandet av kroppen efteråt kan det dock uppstå problem kopplat till det. Hembesök är ofta mer tidskrävande än besök på kliniken, vilket gör dem mer kostsamma. Utifrån djurhälsopersonalens perspektiv är en avlivning i hemmet också ofta mer påfrestande och känslomässig. Detta resulterar i ett behov av mer förberedelse och planering än ett vanligt klinikbesök.

I och med att allt fler djurägare utvecklar ett väldigt starkt band till sina husdjur så tillkommer behovet av effektiv kommunikation mellan veterinär och djurägare (Nogueira Borden et al. 2019). Viktiga och kritiska komponenter av sådan kommunikation är att locka fram och förtydliga djurägarnas uppfattning, relatera till deras oro och eftersträva att anpassa sitt bemötande till varje enskild individ. Att behandla varje djurägare och dess husdjur som individer och försöka förstå orsaken till deras veterinärbesök i samband med deras unika livsvillkor är avgörande för att uppnå en gemensam grund att utgå ifrån (Nogueira Borden et al. 2019). Inom humanvården finns det studier som visar att patienter vill att läkare ska bekräfta deras känslor och lyssna till deras oro (Shanan 2011). I nuvarande studie så lyftes inkännande ett flertal gånger som en betydelsefull egenskap hos personalen under avlivningsprocessen. En av respondenterna rangordnade tre betydelsefulla egenskaper hos personalen som följande: *"Professionell. Inkännande (alla är olika*

och sörjer på olika sätt, för mig är det viktigt att man kan handskas med olika). Lugn (stress i dessa situationer gör inget gott på något plan).” En annan egenskap som fördes på tal förhållandevis frekvent var förståelse, vilket även författarna av aktuell studie håller med om. Att ha förståelse för en individs känslor och upplevelser kan bidra till bättre erfarenheter för alla inblandade.

Oltjenbruns och Cook (1997 se Shaw & Lagoni 2007) menar på att vilket sätt varje individ reagerar på sorg är unikt, och därför finns det inget sätt att sörja på som är bättre än något annat. Hur starkt varje person upplever sorg grundar sig på ett flertal unika faktorer, så som förlustens karaktär och omständigheterna runt omkring: den sörjandes ålder, kön, kulturella bakgrund, den känslomässiga statusen samt tillgängligheten av känslomässigt stöd innan, under och efter förlusten. Veterinärer och övrig djurhälsopersonal bör förbereda sig på en rad olika reaktioner som till stor del är oförutsägbara. En del djurägare kan reagera med ilska och klander, eller med överväldigande känslor av skuld, chock, misstro alternativt sorg. Andra kan verka lugna, oberörda eller kontrollerade (Shaw & Lagoni 2007). Författarna till aktuell studie menar att på grund av den här individuella sorgen så finns det ingen egentlig mall på hur sorg bör bemötas. Fyhr (2003 se Persson 2013) anser att riktlinjer kan finnas att utgå ifrån, men då varje reaktion på sorg är unik så kan man praktiskt taget aldrig veta vad en unik person i sorg behöver i ett speciellt ögonblick.

5.3. Konklusion

Avlivning inom smådjursjukvården är onekligen ett ämne som engagerar och påverkar ett stort antal människor. Ett flertal av dem har valt att dela med sig av sina sista minnesvärda stunder tillsammans med sina fyrbenta vänner. Som ett resultat av studien har det framkommit att en övervägande del har positiva minnesbilder från avlivningsförloppet. Likväl visar studien även att en del djurägare har haft negativa upplevelser från förloppet.

Någonting som i hög grad påverkar en djurägares upplevelser har visat sig vara bemötandet från djurhälsopersonalen. Hela förloppet som inleds i och med bokningen, till dess att djurägaren lämnar kliniken tas i beaktande. Ett bra bemötande ligger till grund för att djurägare, i denna ofta svåra process, ska kunna känna en trygghet och tillit till djurhälsopersonalen. Majoriteten av respondenterna i denna studie ansåg sig ha fått tillräckligt med information inför besöket och att de blev bra bemötta av personalen. Merparten upplevde inte heller några komplikationer eller oväntade händelser under avlivningsförloppet. Resultatet av

studien pekar på att en övervägande del av respondenterna inte erbjöds någon form av stöd eller kontakt efter avlivningen trots att behov visats föreligga.

För att optimal djuromvårdnad ska kunna erbjudas förutsätts en god kommunikation mellan djurägare och djurhälsopersonal. Författarnas intention med studien är en förhoppning om att kunna bidra till en ökad förståelse för och inblick i hur avlivningsförloppet upplevs ur djurägarens perspektiv. Med denna utökade insikt kan djurhälsopersonal sträva efter att den sista stunden mellan djurägaren och dess hund ska bli så minnesvärd som möjligt. Viktigt är att ha i åtanke att sorgen skiljer sig från individ till individ trots att många grundläggande komponenter är likvärdiga.

Även om en övergripande del av respondenterna i denna studie var tillfreds med bemötandet från djurhälsopersonalen och besöket i sin helhet, så finns det likväl utrymme för förbättring. Slutligen har författarna även förhoppningar om att detta arbete ska kunna ligga till grund för vidare diskussioner och implementera nya infallsvinklar. Detta önskas kunna tas i beaktande av så väl djursjukskötare- och veterinärstudenter samt redan yrkesverksamma inom djursjukvården.

Referenser

Adams, C.L., Bonnett, B.N., Meek, A.H. (1999). Owner response to companion animal death: development of a theory and practical implications. *Can Vet J.* 40, 33-39.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1539639/pdf/canvetj00134-0035.pdf>

Adams C.L, Bonett B. N., Meek A. H. (2000). Predictors of owner response to companion animal death in 177 clients from 14 practices in Ontario. *Journal of American Veterinary Medical Association*, 217(9), 1303-1309.

<https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.2000.217.1303>

Aspinall, V. (2006) *The Complete Textbook of Veterinary Nursing*. London: Butterworth-Heinemann. ss. 15-16.

[The Complete Textbook of Veterinary Nursing - 2nd Edition \(elsevier.com\)](#)

American Veterinary Medical Association (2020). *AVMA Guidelines for the Euthanasia of Animals: 2020 Edition**. (Version 2020.0.1).

<https://www.avma.org/sites/default/files/2020-01/2020-Euthanasia-Final-1-17-20.pdf>

American Veterinary Medical Association (2001). *2000 Report of the AVMA Panel on Euthanasia*

<https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.2001.218.669>

Carter, C.S., (1998). Neuroendocrine perspectives on social attachment and love. *Psychoneuroendocrinology*. 23, 779–818.

[PII: S0306-4530\(98\)00055-9 | Elsevier Enhanced Reader](#)

Carson, C.A. (2007). Nonverbal Communication in Veterinary Practice. *Veterinary Clinics Small Animal Practice*, 37:49-63.

[Nonverbal Communication in Veterinary Practice | Elsevier Enhanced Reader](#)

Coe, J.B., Adams, C. & Bonnett, B.N. (2008). A focus group study of veterinarians'

and pet owners' perceptions of veterinarian-client communication in companion animal practice. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 233:1072-1080.

javma.233.7.1072

De Mey, J. & Vanhoutte, P. (1981). Uneven distribution of postjunctional alpha1- and alpha2- like adrenoceptors in canine arterial and venous smooth muscle. *Circulation research*. 48(6), 875-883.

[Uneven distribution of postjunctional alpha 1-and alpha 2-like adrenoceptors in canine arterial and venous smooth muscle. \(ahajournals.org\)](http://ahajournals.org)

Dickinson, G.E., Roof, P.D., Roof, K.W. (2011). A Survey of Veterinarians in the US: Euthanasia and Other End-of-Life Issues. *Anthrozoös*. 24(2), 167-174.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.2752/175303711X12998632257666?needAccess=true>

Doka, K.J. (2002). *Disenfranchised grief: New Directions, Challenges, and Strategies for Practice*. 15 uppl., Chicago: Research Press

Dunn K. L., Mehler S. J., Greenberg H. S., 2005. Social Work with a Pet Loss Support Group in a University Veterinary Hospital. *Social Work in Health Care*. 41(2), 59-70.

[Social Work with a Pet Loss Support Group in a University Veterinary Hospital, MSW, ACSW \(tandfonline.com\)](http://tandfonline.com)

Eide, H. & Eide, T. (2009). *Omvårdnadsorienterad kommunikation: relationsetik, samarbete och konfliktlösning*. 2. ed. Lund: Studentlitteratur.

Flaherty, D. (2013). Alpha- adrenoceptor agonists in small animal practice 1. Why they do what they do. *In Practice* 35(9), 524-530.

[Alpha2-adrenoceptor agonists in small animal practice 1. Why they do what they do \(wiley.com\)](http://wiley.com)

Freedman, A.H., Wayne, R.K. (2017) Deciphering the origin of dogs: From fossils to genomes. *Annual Review of Animals Biosciences*. 5, 281-307.

10.1146/annurev-animal-022114-110937

Gorodetsky, E. (1997). Epidemiology of dog and cat euthanasia across Canadian prairie provinces. *Canadian Veterinary Journal*. 38, 649-652.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1576864/pdf/canvetj00095-0057.pdf>

Gustafson, M. (2003). *Att förlora en hund*. Falun: ScandBook. 9-18

Gylesjö, E., Holberg, P. (2020). *Triage på smådjursakuten – en enkätstudie om triageskalor och användning av triageprotokoll*. Inst. för kliniska vetenskaper, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.

[gylesjo_e_holmberg_p_200625.pdf](#) (slu.se)

Handlin, L., Hydbring-Sandberg, E., Nilsson, A., Ejdebäck, M., Jansson, A., Uvnäs-Moberg, K., (2011). Short-Term Interaction between Dogs and Their Owners: Effects on Oxytocin, Cortisol, Insulin and Heart Rate—An Exploratory Study. *Anthrozoos Multidiscip. J. Interact. People Anim.* 24, 301–315. [Short-Term Interaction between Dogs and Their Owners: Effects on Oxytocin, Cortisol, Insulin and Heart Rate](#) (tandfonline.com)

Hannah, W. (2000) Euthanasia – Some Legal Aspects. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 217(3), 330-331.

[Euthanasia—some legal aspects](#) (avma.org)

Helgée, A. (2009). *Avlivning av smådjur på klinik*. Studentarbete 243, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, Sveriges lantbruksuniversitet, Skara. https://stud.epsilon.slu.se/201/1/helgee_a_090522.pdf?fbclid=IwAR1d7w6QT84Yp4drjMaDltfAfr3B35WzlOEK00XVEPAbpVwNVVuRuMGifhQ

Holcomb, R., Gage, M.G. (1991). Couples' Perception of Stressfulness of Death of the Family Pet. *Family relations*. 40(1), 103-105.

[Couples' Perception of Stressfulness of Death of the Family Pet](#) (jstor.org)

Hunt, M.G, Padilla, Y. 2006. Development of the Pet Bereavement Questionnaire. *Anthrozoös A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*. 19(4), 308-324.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.2752/089279306785415493>

Johnson, T. & Fendrich, M. (2005). A validation of the Crowne-Marlowe social desirability scale. *American Association for Public Opinion Research*, 1661-1666.

<http://www.srl.uic.edu/publist/Conference/crownemarlowe.pdf> [2021-04-13]

Jordbruksverket (2009). *Hantering vid avlivning av gris*

https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_jo/jo09_14.pdf
[2021-04-02]

King, M. & Bruner G. (2000). Social desirability bias: a neglected aspect of validity testing. *Psychology and Marketing*, vol. 17 (2), ss. 79–103.
DOI: [10.1002/\(SICI\)1520-6793\(200002\)](https://doi.org/10.1002/(SICI)1520-6793(200002)17(2)79::AID-PSY1002.0.CO;2-3).

Kruijver, I.P.M., Kerkstra, A., Bensing, J.M. & van de Wiel, H.B.M. (2001). Communication skills of nurses during interactions with simulated cancer patients. *Journal of Advanced Nursing*, 34:772-779
[Communication skills of nurses during interactions with simulated cancer patients \(wiley.com\)](https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2001.02411.x)

Lagoni, L., Butler, C., Hetts, S. (1994) *The Human-Animal Bond and Grief*. Philadelphia: Saunders Company. ss. 169-215.
[The Human-Animal Bond and Grief: 9780721645773: Medicine & Health Science Books @ Amazon.com](https://www.amazon.com/dp/B000000000)

Lang, I.M. & Sarna, S.K. (1992). The role of adrenergic receptors in the initiation of vomiting and its gastrointestinal motor correlates. *The Journal of pharmacology and experimental therapeutics*. 263(1), 395.
[The role of adrenergic receptors in the initiation of vomiting and its gastrointestinal motor correlates. | Journal of Pharmacology and Experimental Therapeutics \(aspetjournals.org\)](https://doi.org/10.1096/jpet.1992.263.1.395)

Lue, T.W., Pantenburg, D.P., Crawford, P.M. (2008). Impact of the owner-pet and client-veterinarian bond on the care that pets receive. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 232(4), 531-540.
<https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.232.4.531>

Martin, F., Ruby, K.L., Deking, T.M., Taunton, A.E. (2004). Factors associated with client, staff, and student satisfaction regarding small animal euthanasia procedures at a veterinary teaching hospital. *Vet Med Today: Exploring the Bond*. 224(11).
<https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.2004.224.1774>

Matte, A.R., Khosa, D.K., Coe, J.B., Meehan, M., Niel, L. (2020). Exploring pet owners' experiences and self-reported satisfaction and grief following companion animal euthanasia. *Veterinary Record*. 187(12)
<https://bvajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1136/vr.105734>

Murrell, J.C. & Hellebrekers, L.J. (2005). Medetomidine and dexmedetomidine: a

review of cardiovascular effects and antinociceptive properties in the dog. *Veterinary Anaesthesia and Analgesia*. 32, 117-127. [Medetomidine and dexmedetomidine: a review of cardiovascular effects and antinociceptive properties in the dog \(wiley.com\)](#)

Nickels, B.M. & Feeley, T.H. (2018). Breaking Bad News in Veterinary Medicine. *Health Communication*, 33(9), 1105–1113. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10410236.2017.1331309?needAccess=true>

Nogueira Borden, L.J., Adams, C.L., Bonnett, B.N., Ribble, C.S., Shaw, J.R. (2019). Comparison of veterinarian and standardized client perceptions of communication during euthanasia discussions. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 254(9), 1073-1085. <https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.254.9.1073>

Ortman, K. (1993a) Avlivning av sällskapsdjur. Fördjupningsarbete del 1. *Svensk Veterinärtidning*, 45(10), 425-428

Ortman, K. (1993b) Avlivning av sällskapsdjur – mänskliga sorgereaktioner, Fördjupningsarbete del 2. *Svensk Veterinärtidning*, 45(11), 479-484

Ostrander, E.A., Wayne, R.K., Freedman, A.H., Davis, B.W. (2017). Demographic history selection and functional diversity of the canine genome. *Nature Reviews Genetics*. 18(12), 705-720. <https://www.nature.com/articles/nrg.2017.67.pdf>

Payne, E., Bennett, P.C, McGreevy, P.D. (2015). Current perspectives on attachment and bonding in the dog–human dyad. *Psychology Research and Behavior Management*. 8, 71-79. [PRBM-74972-current-perspectives-on-attachment-and-bonding-in-the-dog-human \(nih.gov\)](#)

Persson, S. (2013). *Djurägares upplevelser i samband med avlivning på smådjursklinik beträffande känslor, personalens bemötande och stöd*. Studentarbete 502, Inst. för husdjurens miljö och hälsa, Sveriges lantbruksuniversitet, Skara. https://stud.epsilon.slu.se/6323/1/Persson_S_131216.pdf

Pilgram M. D., 2010. Communicating Social Support to Grieving Clients: The Veterinarians' View. *Death Studies*. 34(8), 699-714. [Communicating Social Support to Grieving Clients: The Veterinarians' View](#)

tandfonline.com)

Planchon, L.A., Templer, D.I., Stokes, I.S., Keller, J. (2002). Death of a Companion Cat or Dog and Human Bereavement: Psychosocial Variables. *Society and animals*. 10(1), 93-105.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.605.3015&rep=rep1&type=pdf>

Region Jönköping (2017). *Metod Enkät*.

<https://plus.rjl.se/infopage.jsf?nodeId=45034&childId=22660> [2021-02-04]

Region Jönköping (2016). *Perifer venkateter - hur ska vi göra?* [PowerPoint-presentation](#) (rjl.se) [2021-04-13]

Riviere, J.E. & Papich, M.G. (2009). *Veterinary Pharmacology & Therapeutics*. Ninth Edition. Iowa: Wiley-Blackwell. [Veterinary Pharmacology and Therapeutics - Google Böcker](#)

Rosenbaum, M.E., Ferguson, K.J, Lobas, J.G. (2004). Teaching Medical Students and Residents Skills for Delivering Bad News: A Review of Strategies. *Academic Medicine*. 79(2), 107-117.

<https://www.yumpu.com/en/document/read/29292321/teaching-medical-students-and-residents-skills-for-delivering-bad->

Rollin, B.E. (2006). Euthanasia and quality of life. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 228(7), 1014-1016.

<https://avmajournals.avma.org/doi/pdf/10.2460/javma.228.7.1014>

Serpell, J. (1996). *In the company of animals: a study of human-animal relationships*. Cambridge: University Press.

Serpell, J. (1996). Evidence for an association between pet behavior and owner attachment levels. *Applied Animal Behaviour Science*. 47, 49-60.

<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/0168159195010106?token=54D03E2190B48C93AEBB0A467AD59A1B03F36AB5933767CE539C377CBCA78EF594933708093AE20047BC8D8E7BC942EF>

Shanan, A. (2011). A Veterinarian's Role in Helping Pet Owners with Decision Making. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 41(3), 635-646.

<https://doi.org/10.1016/j.cvsm.2011.03.006>

Shaw, J.R. & Lagoni, L. (2007). End-of-Life Communication in Veterinary Medicine: Delivering Bad News and Euthanasia Decision Making. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, 37(1), 95–108. <https://doi.org/10.1016/j.cvs.2006.09.010>

Sinclair, M.D. (2003). A review of the physiological effects of alpha2-agonists related to the clinical use of medetomidine in small animal practice. *Canadian Veterinary Journal*. 44:885-897.

[A review of the physiological effects of \$\alpha\$ 2-agonists related to the clinical use of medetomidine in small animal practice \(nih.gov\)](#)

Stoewen, D.L., Coe, J.B., MacMartin, C., Stone, E.A. & Dewey, C.E. (2014). Qualitative study of the communication expectations of clients accessing oncology care at a tertiary referral center for dogs with life-limiting cancer. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 245:785-795. jvma.245.7.785

Hare, B., Tomasello (1999). Domestic dogs (*Canis familiaris*) use human and conspecific social cues to locate hidden food. *Journal of Comparative Psychology*. 113(2), 173-177. <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0735-7036.113.2.173>

Tomasello, M., Call, J., Gluckman, A., 1997. Comprehension of Novel Communicative Signs by Apes and Human Children. *Child Dev.* 68, 1067–1080. <https://sred.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1467-8624.1997.tb01985.x>

Tzivian, L., Friger, M., Kushnir, T. (2014). Grief and Bereavement of Israeli Dog Owners: Exploring Short-Term Phases Pre- and Post Euthanization. *Death Studies*. 38(2), 109-117. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/07481187.2012.738764?needAccess=true>

Uitterhoeve, R., Bensing, J., Dilven, E., Donders, R., deMulder, P. & van Achterberg, T. (2009). Nurse–patient communication in cancer care: does responding to patient’s cues predict patient satisfaction with communication. *Psycho-Oncology*, 18:1060-1068. [Nurse–patient communication in cancer care: does responding to patient's cues predict patient satisfaction with communication \(wiley.com\)](#)

Uvnäs-Moberg, K., 1997. Physiological and Endocrine Effects of Social Contact.

Annals of the New York Academy of Sciences. 807, 146–163.
<https://nyaspubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1749-6632.1997.tb51917.x>

Uvnas-Moberg, K., Arn, I., Magnusson, D., (2005). The psychobiology of emotion: The role of the oxytocinergic system. *Int. J. Behav. Med.* 12, 59–65.
[The psychobiology of emotion: the role of the oxytocinergic system \(springer.com\)](#)

Walsh, F. (2009). Human-Animal Bonds I: The Relational Significance of Companion Animals. *Family Process.* 48(4), 462-480.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1545-5300.2009.01296.x>

Williams, S., Mills, J.N. (2000). Understanding and Responding to Grief in Companion Animal Practice. *Australian veterinary practitioner.* 30(2), 55-62.
<https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-0347699446&origin=inward&txGid=9bd0f4d03c9f09e3c782c3d9e980f00e>

Bilaga 1

1. Vilket kön definierar du dig som?

1 Kvinna	988 (97%)
2 Man	28 (3%)
3 Annat	1 (0%)
Svar	1017

2. Hur gammal är du?

1 15-20	21 (2%)
2 21-30	192 (19%)
3 31-40	205 (20%)
4 41-50	209 (21%)
5 51-60	231 (23%)
6 61-80+	159 (16%)
Svar	1017

3. Hur gammal var din hund när den fick somna in (år)?

1 0-1	54 (5%)
2 2-3	66 (6%)
3 4-6	112 (11%)
4 7-10	305 (30%)
5 11-15+	480 (47%)
Svar	1017

4. Av vilken anledning avlivades din hund?

1 Hög ål-	163
2 Akut sjuk-	430
3 Kronisk sjuk-	279
4 Beteendepro-	4)
5 An-	9)
Sva	101

5. Hur togs beslutet om avlivning?

1 Avlivningen planerades in en tid (dagar-veckor) i förväg	368 (36%)
2 Beslut om avlivning togs hemma och avlivning bokades in akut samma dag/dagen efter	263 (26%)
3 Beslut om avlivning togs på kliniken i samband med t.ex. utredning/operation	292 (29%)
4 Hunden var inskriven på kliniken när beslut om avlivning togs	56 (6%)
5 Annat	38 (4%)
Svar	1017

6. Hur väl blev du informerad inför besöket/på plats? (Flera alternativ kan väljas)

1 Jag blev väl informerad	718 (71%)
2 Jag upplevde informationen som bristfällig	67 (7%)
3 Jag blev inte informerad alls	33 (3%)
4 Avlivningen var inte bokad utan påkommen i samband med besök	213 (21%)
5 Avlivningen bokades av någon annan	44 (4%)
Svar	1017

7. Hur upplevde du bokningsprocessen och varför? Fritextsvar.

8. Hade du önskat mer/mindre information?

1 Mer information	134 (13%)
2 Mindre information	6 (1%)
3 Informationen var tillräcklig	877 (86%)
Svar	1017

9. Hade kliniken några speciella rutiner i samband med avlivning? (Flera alternativ kan väljas)

1 Separat utgång/ingång direkt till aktuellt rum	350 (34%)
2 Möjlighet att betala innan/inne på rummet	417 (41%)
3 Stämmingsfull miljö (filt, tända ljus, nedsläckt, näsdukar)	525 (52%)
4 Inget av ovanstående	180 (18%)
5 Vet ej	58 (6%)
6 Annat	155 (15%)
Svar	1017

10. Blev du tillfrågad om att vara med under avlivningen?

1 Ja	882 (87%)
2 Nej	135 (13%)
Svar	1017

11. Var du närvarande under avlivningen?

1 Ja	977 (96%)
2 Nej	40 (4%)
Svar	1017

12. Varför deltog du inte vid avlivningen? Fritextsvar.

13. Vilken yrkeskategori tillhörde personen som utförde avlivningen?

1 Veterinär	766 (78%)
2 Djursjukskötare	88 (9%)
3 Vet ej	108 (11%)
4 Annat	15 (2%)
Svar	977

14. Var du ensam med din hund vid avlivningen eller hade du någon med dig?

1 Jag var ensam	336 (34%)
2 Jag hade sällskap	641 (66%)
Svar	977

15. Upplevde du några komplikationer/oväntade händelser under avlivningsförloppet? (Flera alternativ kan väljas)

1 Problem med kanylläggning	73 (7%)
2 Jag/vi fick vänta länge på personal	52 (5%)
3 Hunden blev inte så trött som den skulle inför sista sprutan	62 (6%)
4 Hunden uppvisade suckar, ryckningar etc. efter sista sprutan	62 (6%)
5 Det tog lång tid innan hunden somnade in	81 (8%)
6 Nej, jag/vi upplevde inga komplikationer/oväntade händelser	734 (75%)
7 Annat	97 (10%)
Svar	977

16. Vad hade du för upplevelser i samband med avlivningen? (Flera alternativ kan väljas)

1 Rädsla	136 (14%)
2 Sorg	939 (96%)
3 Ilska	71 (7%)
4 Lugn	316 (32%)
5 Osäkerhet	84 (9%)
6 Glädje	2 (0%)
7 Tomhet	584 (60%)
8 Stress	141 (14%)
9 Besvikelse	91 (9%)
10 Ensamhet	171 (18%)
11 Förtvivlan	550 (56%)
12 Chock	199 (20%)
13 Trygghet	132 (14%)
14 Lättnad	173 (18%)
15 Ängest	275 (28%)
16 Tacksamhet	286 (29%)
17 Annat	39 (4%)
Svar	977

17. Hur upplevdes bemötandet från personalen i samband med avlivningen?

1 Jag blev väl bemött	859 (88%)
2 Sådär, jag kunde ha blivit bättre bemött	95 (10%)
3 Jag blev dåligt bemött	23 (2%)
Svar	977

18. Rangordna tre egenskaper som du värdesätter hos personalen i samband med avlivning. Rangordna från 1 till 3 där 1 är mest önskvärt. Fritextsvar.

19. Erbjuds du någon form av stöd/kontakt efter avlivningen?

1 Samtal med veterinär/sköterska	72 (7%)
2 Tips på minneslundar	40 (4%)
3 Kondoleanskort	13 (1%)
4 Telefonnummer till samtalsstöd	6 (1%)
5 Nej	814 (83%)
6 Tassavtryck/asksmykke etc.	17 (2%)
7 Annat	74 (8%)
Svar	977

20. Finns det någonting du önskar hade skett annorlunda innan, under eller efter avlivningen? Fritextsvar.